

ANAYASA: KISMİ İYİLEŞTİRMELER YETMEZ, TOPTAN DEĞİŞMELİ!

nularda olduğu gibi, işçi sınıfının komünizm mücadelesi açısından sorun, her türlü toplumsal sorundan kalkarak bunları sınıf mücadelesine bağlamak ve bütün boyutları içerisinde bu mücadeleye önderlik etmek üzere, işçi sınıfının bağımsız politikasının geliştirilmesi, ileri sürülmesidir. Bu bakımdan burjuvazinin politikalarından kopmaya hizmet edecek bir tutum alınması önem taşır. İşçi sınıfının komünist hareketi ancak bağımsız politikalar temelinde inşa edilebilir.

İşçi sınıfının komünist politik hareketinin, komünist partisinin yaratılması, özel olarak anayasa, genel olarak demokrasi sorunu dahil tüm toplumsal sorunlar için mücadelelerin gelişmesi, bunların çözümünün sağlanabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Varolan toplumda bütün toplumsal sorunlar, temelde, burjuvazinin egemenliğinden, kapitalist sistemden kaynaklanmaktadır. Bu toplumda yalnızca işçi sınıfının çıkarları, kapitalizm ve burjuva egemenliği ile uzlaşmaz niteliktedir. İşçi sınıfı dışındaki diğer sınıfların, kesimlerin, grupların mücadeleleri kapitalizmle sınırlıdır ve gelişmeler kapitalizmi tehdit edecek boyutlara yöneldiğinde, antidemokratik uygulamaların kaynağı egemen sınıfla uzlaşarak demokratik mücadeleden vazgeçme eğilimi taşırlar. Yalnızca işçi sınıfının çıkarları, kapitalizmin ötesindedir; yalnızca işçi sınıfı burjuvazinin egemenliğini yıkabilir, sınıfları ortadan kaldırabilir. Bu yüzden, ancak mücadelesi kapitalizmle sınırlı olmayan işçi sınıfı, toplumsal mücadeleleri, egemen sınıfla uzlaşmadan, mücadeleden taviz vermeden sonuna kadar götürebilir; sosyalist devrime, sınıfların ortadan kaldırılması mücadelesine, komünizm mücadelesine bağlayabilir. Yeter ki, işçi sınıfı kendisi egemen sınıfın, burjuva politikalarının takipçisi olmasın, komünizm hedefi işçi sınıfının mücadelesine yol göstereyin.

İşçi sınıfının mücadelesinin komünizm hedefli olması ise, kendi komünist politik hareketini yaratmış olmasıyla, komünist işçi partisinin sınıf mücadelesine önderliğinin sağlanmasıyla mümkündür ancak. Bu anlamda, gündemdeki bütün toplumsal sorunların tutarlı ve sonuna kadar çözümü, işçi sınıfının ileri atılmasına, toplumsal mücadelelerin başını çekmesine bağlı olduğu gibi, işçi sınıfının mücadelesini bu yönde ileriye çekecek komünist politik hareketinin oluşması da burjuva politikaların karşısına işçi sınıfının bağımsız politikalarının konulmasını gerektirir. Bu temelde, bütün toplumsal politik sorunlarda olduğu gibi, anayasa referandumunda da, işçi sınıfının komünist politikası açısından, burjuva politikalarının takipçiliğinden kurtularak bağımsız tutum alınması belirleyici önem taşır.

12 EYLÜL REFERANDUMU ve ANAYASA

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

KİTAP DİZİSİ: 17
TEMMUZ 2010
1 YTL

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

internet: <http://kurtulussosyalistdergi.awardspace.com/>
e-posta: kurtulus.s.d@gmail.com

Referandumda oylanan anayasa değişikliği, son derece dar kapsamlı, sınırlı bir değişikliktir; asıl gerekli olan, anayasanın bütünüyle değiştirilmesi, mevcut antidemokratik anayasanın kaldırılıp yerine yeni, demokratik bir anayasa konmasıdır. Bu yüzden, referanduma sunulan değişiklikten daha önemlisi, yeni demokratik bir anayasa gereğinin tartışılması, anayasanın da bir parçasını oluşturduğu antidemokratik devlet yapısının sorgulanması, genel olarak demokrasinin yokluğu sorununun ve bunun temelinde yatan sınıfsal egemenlik sorununun gündeme gelmesidir. Bu bakımdan, referandumda ilişkin olarak da alınan tutum, genel olarak demokrasi ve özel olarak da yeni demokratik anayasa talebini güçlendirecek yönde olmalı, bu doğrultuda değerlendirilmelidir. Bu anlamda, referandumda “Evet” tavrı, yapılacak küçük değişiklikleri onaylamaktan öteye, asıl buradan kalkarak anayasanın bütününe değişikliğini talep etmek için ileri sürülmelidir. “Hayır” tutumu ise, anayasa değişikliğine karşı çıkararak mevcut anayasayı savunma konumuna düştüğünden, yeni demokratik anayasa talebini ileri sürmeye uygun düşmemektedir.

Referandumda “Evet” ve “Hayır” tutumlarına ek olarak, “Boykot” tutumu da bunların karşısında üçüncü bir tutum olarak ileri sürülmektedir. Boykot, – bireysel anlamda politikayı umursamazlık biçimini alan tutum bir yana bırakılacak olursa– bir politik tutum olarak, meşrulaştırılmaya kalkışılan bir kurumun işlemez hale getirilerek yerine yenisinin geçirilmesi için aktif kitlesel mücadeleye girişilmesine karşılık gelir. Bu anlamda, bir politik tutum olarak boykot taktığının benimsenebilmesi için, diğer koşulların yanı sıra, aktif kitle mücadelesinin düzen değişikliğini zorlayacağı kriz koşullarının, devrimci koşulların varlığı da gerekir. Bu çerçevede, önümüzdeki referandumda boykot tutumunu benimseyebilmek, ancak bu tutumla mevcut anayasayı işlemez kılıp yerine yenisini geçirmek üzere, bu eylemin koşulları bulunuyorsa mümkündür. Bu koşullar yoksa, boykot adına yapılan, politikadan uzaklaşan, politik süreç karşısında tavırsız kalan bir tutum almaktır. İşçi sınıfı başta olmak üzere, emekçilerin, ezilenlerin mücadelelerinin son derece cılız düzeylerde sürdüğü Türkiye genelinde değerlendirildiğinde ise, boykot koşullarının bulunmadığı açıktır. Olsa olsa ulusal mücadelenin geliştiği Kürdistan’da bu yönde bir potansiyelden söz edilebilir. Bölgede başarılı bir boykot, Türkiye genelinden çarpıcı biçimde farklı katılım oranları sonucuna yol açtığına, iki ayrı politik ortam, iki ayrı toplum, iki ayrı ülke gerçeğinin bir kere daha somutlanması açısından yararlı olabilir.

Referandumda alınması gereken tutum konusunda, diğer toplumsal politik ko-

lan politik seçeneğin seçimlere katılmadığı, adaylarının olmadığı koşullarda, varolan partilere ve adaylara karşı tutum alınarak hiçbirine oy verilmemesi doğal olarak mümkün ve muhtemeldir. Buna karşılık, seçimlerden bütünüyle farklı biçimde, referandumda oylanan, politik seçeneklerden birinin desteklenmesi değil, bir düzenlemenin kabul edilip edilmemesidir. 12 Eylül referandumunda oylanacak olan da anayasa değişikliğinin yapılıp yapılmamasıdır, AKP hükümeti değil. Bu yüzden doğru tutum da yapılacak değişikliğin değerlendirilmesine göre belirlenmelidir. Referandumda çıkacak “Evet” sonucu, anayasanın oylamaya sunulduğu biçimde değiştirilmesi, “Hayır” sonucu ise, anayasanın değiştirilmeyip yürürlükteki haliyle kalması anlamına gelecektir. Yapılacak değişiklikle anayasa daha olumlu, daha demokratik yönde değişecekse “Evet”, tersine daha olumsuz, daha antidemokratik yönde değişecekse “Hayır” tutumu alınmalıdır.

Ancak anayasa değişikliği tartışmaları sırasında, referandum süreci, esas olarak muhalefet tarafından, adeta *AKP için bir güven oylamasına* dönüştürüldü. Bu tavrın temelinde ise, anayasa değişikliklerine karşı çıkacak ciddi bir gerekçe bulunmaması yatıyor. Yüksek yargıya ilişkin düzenlemeler dışındaki değişikliklere, muhalefet de, tartışma konusu yapmayı karşı çıkmıyor. Anayasa Mahkemesi ve HSYK'nın üye sayılarının artırılması, HSYK'ya hakim ve savcılar arasından üyeler seçilmesi yönündeki değişiklikler ise, bu organlarda AKP'nin ‘tekeline kurmasından’ çok, Yargıtay ve Danıştay'ın ‘tekeline kırmaya’ karşılık geliyor. Dolayısıyla aslında yüksek yargıya ilişkin bu düzenlemelerin de yürürlükteline göre daha antidemokratik bir anayasaya yol açacağını iddia etmek mümkün değil.

Bu temelde, muhalefet, anayasa değişikliğine “Hayır” kampanyasını, *AKP hükümetine “Hayır”* kampanyası ile ikame etti. Kendileri açısından bir bakıma akılsızca olarak adlandırılabilir olan bu tutum ise, aslında muhalefet için belirli bir tuzak niteliği taşıyor. Bu durumda, ciddi ve somut biçimde gerekçelendirilemeyen “Hayır” tutumu, “Evet” tutumu karşısında halkoylamasını kaybettiğinde, muhalefet istediğinin tam tersine bir sonuca neden olarak AKP'nin bir kere daha destek ve güç sağlamış biçimde seçimlere gitmesine yol açmış olur. AKP'nin 2007 seçimlerini kazanmasında, genelkurmayın yayınladığı e-muhtırayı, bugün, ‘AKP işbirlikçisi komplo’ olarak suçlayan muhalefet, yarın, önümüzdeki seçimleri de AKP kazanırsa, herhalde “Hayır” tutumunu aynı şekilde ‘AKP’ye hizmet eden komplo’ olarak suçlamak zorunda kalacak! Oysa muhalefet de “Evet” tutumu alsaydı, o zaman referandumdan çıkacak bir “Evet” sonucunun özel olarak AKP lehine bir özellik kazanmayacağını saptamak zor olmaz.

İçinde bulunulan dönemde emperyalist müdahale ve çatışmaların odaklandığı Ortadoğu’da oldukça merkezi bir konumda bulunan Türkiye’de de politik mücadeleler zaman zaman (hatta sık sık) keskin biçimler alarak sürüyor. Mücadele halindeki politik tarafların üzerinde kavga ettiği, çatıştığı, devlet örgütlenmesinin hukuki temelinden kurumlarının işlevlerine uzanan çok sayıda alan ve sorun bulunuyor. Başta anayasa olmak üzere yasal düzenlemelerin, hukukun yanı sıra devlet yapılanması içerisinde yargının yeri ve rolü de bu mücadele alanlarından birini oluşturuyor. Çatışan taraflar, çeşitli örgütlenmeler ve diğer devlet organlarıyla birlikte yargı kurumlarını da ele geçirilip savunulacak birer mevzi olarak değerlendirdikleri gibi, yargı organlarının hukuki olmak yerine politik yanı ağır basan karar ve tutumları da, yargıyı ve hukuku doğrudan doğruya politik mücadelenin içine, onun konusu ve hedefi olmaya taşıyor.

Tartışma ve mücadele konusu devlet yapısı ve hukuk olunca, en temel belirleyici düzenleme olarak anayasanın kendisi önem kazanıyor ve söz konusu politik mücadelenin de ana konularından biri oluyor. Aslında, 12 Eylül askeri diktatörlüğünün bir ürünü ve mirası olan 1982 Anayasası, üzerinde birçok değişiklik yapılmasına rağmen, öncelikle temel niteliğinin değiştirilmemiş olması nedeniyle, 12 Eylül’den bu yana 30 yıl geçmiş olsa da, Türkiye’deki bütün politik tartışmalar açısından belirleyici olmayı sürdürüyor. 12 Eylül’den beri toplumsal muhalefetin

yükseldiği dönemlerde, toplumdaki bütün antidemokratik uygulamaların dayandığı temel olarak 1982 Anayasasının yasaklarının, zincirlerinin kırılması, anayasanın değiştirilmesi talebi hep gündeme gelmiş; toplumsal muhalefetin desteğini kazanabilmek için demokratik anayasa talebine sahip çıkarak iktidara gelen oligarşinin partileri ise, hükümet olduklarında demokratik anayasa vaatlerini yerine getirmeyip kısmi değişikliklerle 1982 Anayasasını korumuşlardır.

Buna karşılık, bütün toplumsal sorunlar, antidemokratik düzenleme ve uygulamaların birincil kaynağı, temeli olan anayasa sorununa bağlanmakta; başta Kürt ulusal sorunu olmak üzere toplumun gündemindeki sorunların çözümü anayasa değişikliği gerektirmektedir. Türkiye içindeki toplumsal hareketlerin ve mücadelelerin yanı sıra, başta AB olmak üzere dış ilişkilerdeki gelişmeler ve süreçler de ‘nispi demokratikleşme’ ve anayasa değişikliğini gündeme getirmektedir. Perspektifinin eksenine AB ile ilişkileri koyan oligarşi de, çözümlenmeden biriktirilmiş demokratik sorunların gerilimini yumuşatmak ve böylece bu sorunlar nedeniyle toplumsal hareketlerin gelişmesi tehlikesini azaltmak üzere, bir anayasa değişikliğinden yana gözükmektedir. TÜSİAD’ın çeşitli rapor ve açıklamalarında da ifade edilen yeni anayasa talebi, bir çok kesim tarafından ileri sürülmekte olduğu gibi, artık anayasanın değiştirilmesi düşüncesinin toplumda hakim durumda olduğu söylenebilir.

AKP hükümeti de birçok defa anayasa değişikliği konusunu gündeme getirdi. Toplumdaki ‘demokratik anayasa’ talebini destek sağlamak ve aynı zamanda da kendi politik konumunu güçlendirecek değişiklikler gerçekleştirmek için kullanmaya çalışan AKP, anayasada ciddi bir değişiklik gerçekleştirmeyerek de kendisinden önceki hükümetlerden bu bakımdan farksız olduğunu ortaya koydu. Öte yandan ana muhalefet partisi CHP ise, ‘rejimi korumak’ için, ‘anayasanın kılına bile dokundurmama’ tutumunu benimsedi. Anayasa değişikliği talebinin toplumda güçlü bir destek bulması karşısında, görünüşte koşullu olarak bu katı tutumundan geri adım atsa da, pratikte, ‘anayasa değişikliğinin seçimler sonrasına ertelenmesi’ türünden çeşitli gerekçelerle anayasa değişikliğine karşı olma tutumunu sürdürdü.

Anayasa değişikliğine karşı çıkan tavırlar, gündeme gelen tekil maddelerin içeriğinden önce, bir ‘toplumsal uzlaşma’, ‘mutabakat’ oluşmasını şart koşmaktan başlayıp meclisin anayasayı değiştirme hakkının varlığını tartışmaya kadar götürüldü. Toplumsal ve politik yapının belirleyici bir unsuru olan anayasa konusunda karşıt görüşler ve çıkarlar olduğu gibi, uzlaşmaz çelişkilerle bölünmüş bir top-

tışma konusu olmadan arka planda kalmıştır. AKP’nin ve muhalefetin anayasa değişikliğine ilişkin tutumları ve “Evet” ve “Hayır” kampanyaları da bu temel üzerinde gelişmiştir. AKP’nin anayasa değişikliği isterken asıl istediği, öncelikle yüksek yargıya ilişkin düzenlemeler olduğu gibi, muhalefetin anayasa değişikliğine karşı çıkarken asıl gerçekleşmesini istemediği değişiklikler de, aynı şekilde, öncelikle yüksek yargıya ilişkin olanlardır. Diğer değişiklikler ise, kitlelerin desteğini kendi yanlarına çekebilmek için ileri sürülmekte, “Evet” ve “Hayır” kampanyalarında gündeme getirilmektedir.

Anayasa değişikliği konusundaki kamplaşma, islamcı-küreselleşmeci ve militarist-milliyetçi taraflar arasında yıllardır sürmekte olan politik mücadelenin bir parçası ve uzantısıdır. Emperyalizmin işbirlikçisi oligarşinin politik seçenekleri arasındaki bu mücadele, politik kriz boyutlarına kadar tırmanmış ve bütün toplumu da bu ekseninde bölmüştür. Oligarşinin politik tercihleri arasındaki saflaşmada, toplumun başka sınıfsal konumlardaki farklı kesimleri de ya bir tarafta ya diğer tarafta yer almıştır. Bugün de, sendikalardan partilere kadar çeşitli örgütlenmelerin anayasa referandumuna yönelik “Evet” ve “Hayır” kampanyalarında saf tutmaları, aynı tutumların sürdürülmesine karşılık gelmektedir. Oysa toplumun büyük çoğunluğunun, yığınların çıkarı, oligarşinin politikalarının takipçiliğinde, kuyrukçulukta değildir; özellikle işçi sınıfının hem yakın hem de uzun vadede çıkarları açısından sorun, burjuva politikalarından kopan, bağımsız politikaların ileri sürülebilmesidir.

Anayasa değişikliği konusunda, değişikliğin içeriği yerine, AKP’ye yandaşlık ya da karşıtlık temelinde ‘politik’ tutum alınması da, yine oligarşinin tercihleri içerisinde kalan bir saflaşmanın, dolayısıyla bağımsız olmayan, kuyrukçu bir politikanın göstergesidir. Oysa bağımsız biçimde, değişikliklerin içeriği değerlendirilerek tutum alınmalı, bu anlamda izlenen tutarlı bir tavır temelinde politik kazanımlar hedeflenmelidir. Ayrıca sığ gerekçelerle alınan kuyrukçu tutumların kitlelere anlatılmasında da zorlukla karşılaşılacağı, ancak tutarlı, sağlam politikaların başarılı olabileceği de öngörülebilir.

Bu bakımdan, referanduma ilişkin tutum, oylamaya sunulan değişikliklerin niteliğine göre belirlenmelidir, AKP hükümetini destekleyip desteklememeye göre değil. Bu çerçevede, referandum seçimlerle de karıştırılmamalıdır. Seçimlerde, politik hareketler yönetmeye aday olarak toplumun önüne çıkmakta, politikalarına destek istemektedirler. Seçimlerde söz konusu olan, farklı partilerin, politik hareketlerin toplumsal seçenek olarak ortaya çıkmalarıdır. Bu durumda, savunu-

gizli oyla dört yıl için seçildiği” bir “Kamu Denetçiliği Kurumu” kurulmaktadır.

REFERANDUMDA TUTUM

Diğer birkaç küçük değişiklikte birlikte, gündemdeki anayasa değişiklik paketi, toplamında, esas olarak, son derece sınırlı, dar ölçekte bazı demokratik iyileştirmeler niteliği taşımaktadır. Demokratikleşme açısından gerçek ihtiyaç olan, *kökten bir değişiklikte yürürlükteki anayasanın kaldırılarak yeni bir demokratik anayasa benimsenmesi* ihtiyacının karşısında bu değişiklikler önemsiz boyuttadır. Bu bakımdan, gündemdeki anayasa değişikliği, asıl, kökten bir değişiklik, anayasanın bütünüyle değiştirilmesi ihtiyacının öne çıkmasına hizmet etmesi açısından önemlidir.

Toplumda demokratik bilincin gelişmesi doğrultusunda, kökten bir anayasa değişikliği ihtiyacının ağır basması konusu ise, gündemdeki anayasa değişiklikleri karşısında alınan politik tutumlarla ilişkilidir. Oligarşinin partilerinin aldıkları tutumların toplumda demokratik bilinci ve yeni demokratik anayasa talebini geliştirmeye değil, aksine bunu bastırmaya hizmet ettiği hemen saptanabilir. ‘Şeriat tehlikesine karşı rejimi korumak’, AKP’ye anayasa değişikliği yaptırmamak gerekçesiyle, ‘anayasanın kılına bile dokundurtmamak’ üzere, anayasa değişikliğine karşı çıkan muhalefet partilerinin tutumu, fiilen anayasada yapılacak herhangi bir değişikliğin karşısında olmak ve mevcut antidemokratik anayasanın savunuculuğunu yapmak biçimindedir. Buna karşılık hükümet partisi AKP’nin tutumu ise, demokratik anayasa istemlerinden ve toplumda birikmiş demokratik özlemlerden kendi politik çıkarlarına destek sağlamak için yararlanmak ve son derece küçük iyileştirme ya da taviz niteliğindeki değişikliklerle köklü değişim istemini bastırmaya çalışmak doğrultusundadır. Ancak mücadelenin çok yönlülüğü ve karmaşıklığı nedeniyle, gelişmeler tek tek politik güçlerin yönlendirmek istediğinden farklı sonuçlar doğurmak durumundadır. Keskinleşen politik mücadelede, çatışan taraflar istemese de, kaçınılmaz olarak toplumda politikleşme hızlanmakta, anayasa tartışmaları içerisinde anayasanın kökten değiştirilmesi istemi gelişmektedir.

Bu anlamda, anayasa paketinde getirilen küçük değişiklikler, kendilerine oranla çok daha büyük değişikliklerin tartışılmasına, toplumda giderek genişleyen bir biçimde dile getirilip talep edilmesine neden olmaktadır. Oligarşinin partilerinin bu sonuca yol açan kavgaları ise, devlet kurumları ve özelde yargı üzerinde etkinlik kavgasıdır. Bu yüzden de anayasa değişikliği gündeme geldiğinde tartışma yüksek yargıya ilişkin düzenlemelerde yoğunlaşmış, diğer değişiklikler pek tar-

lumda herkesi ve her kesimi kapsayacak ölçekte bir ‘toplumsal uzlaşma’ zaten imkansızdır. Vardığı noktada, anayasa değişikliğinin yalnızca bir ‘Kurucu Meclis’ tarafından gerçekleştirilebileceğini ileri süren görüşler ise, adeta anayasanın değiştirilebilmesi için bir darbe veya devrimi gerekli kılıyor, dayatıyorlardı. Oysa anayasa maddeleri aynı zamanda anayasanın değiştirilme usullerini de kapsıyor, tanımlıyordu.

Bu düzeyde, tartışma, anayasanın ‘değiştirilemez maddelerinde’ düğümlenmektedir. Çeşitli değişiklikler, bu ‘değiştirilemez maddelerle’ çeliştiği iddiasıyla engellenmeye çalışılmaktadır. Hele bu iddiaların Anayasa Mahkemesine götürülerek yapılan değişikliklerin anayasa aykırı olduğu yönünde karar çıkartılması, Anayasa Mahkemesinin, bu değerlendirmeyi yapacak organ olan meclisin anayasa değişikliği yapma hakkını elinden alması biçiminde bir hukuk çiğnenmesi ile hukuk ve anayasa tartışmasını daha da derinleştirmekte ve çözümünü acilleştirerek zorunlaştırmaktadır.

Diğer yandan, anayasanın ‘değiştirilemez maddeleri’, tam da militarizmin, ırkçı milliyetçiliğin cisimlendiği, anayasanın antidemokratik niteliğini belirleyen maddelerdir. Bunlar varoldukça, Kürt ulusal sorunu dahil hiçbir toplumsal sorunda demokratik çözüm mümkün değildir. Diğer bir deyişle, 1982 Anayasasının kısmen iyileştirilmesiyle sorunlar çözülemez, yeni demokratik bir anayasanın hazırlanması kesin olarak gereklidir. Toplumun gündemindeki demokratik sorunların çözülebilmesi için, anayasa sorununun kökten çözümü zorunludur.

AKP’nin hükümette olduğu dönem boyunca tırmanan ve geline nokta yargının da taraf olarak yer aldığı çatışma, mahkemelerin birbirleriyle çelişen, bundan da öteye birbirlerinin aleyhine kararlar almalarına, dosyaların kaçırılmasına, hakimlerin cezalandırılmasına, savcılarının tutuklanmasına kadar varıyor. HSYK kilitleniyor, atamalar gerçekleştirilemez oluyor. Yargı ve özellikle yüksek yargı ile yürütme ve yasama arasındaki çatışma, en belirgin olarak, islamcı-küreselleşmeci ve militarist-milliyetçi politik taraflar arasındaki mücadelenin ve politik krizin en çok keskinleştiği 2007’de, Anayasa Mahkemesinin cumhurbaşkanlığı seçimine 367 kararıyla *-anayasayı çiğneyerek-* müdahale etmesiyle doruk noktasına çıkmıştı. Bu çatışma ve ona bağlı olarak Anayasa Mahkemesi ve HSYK’nın oluşumunda değişiklikler gerçekleştirilmesi, AKP’nin hazırladığı bugünkü anayasa değişikliğinin de başta gelen unsurlarını oluşturdu.

Anayasa değişikliğinin gündemde yer almasıyla birlikte, devlet yapısı, yargı ve hukuk üzerine olan tartışmalar daha da öne çıktı. AKP iktidarı boyunca çeşitli kutuplaşma ve çatışma anlarında farklı biçimlerde sürmekte olan, bir yanda ‘milli irade’, ‘vesayet’, diğer yanda ‘erkler ayrılığı’, ‘hukukun üstünlüğü’, ‘totalitarizm’, ‘rejim değişikliği’ tartışmaları yoğunlaştı. Mecliste referanduma sunulmak üzere kabul edilen anayasa değişikliği paketindeki maddelerin devlet yapısında bu konulara ilişkin ne derecede belirleyici bir değişime neden olacağından öteye, belki daha önemlisi, bunların toplumun gündeminde ön plana gelmesi ve siyasi gerçeklerin, devletin niteliğini belirleyen unsurların geniş ve yaygın biçimde tartışılabilmesine ortam sağlamasıdır.

‘ERKLER AYRILIĞI’, ‘HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ’ VE DEMOKRATİK DEVLET

‘Cumhuriyet’, ‘demokrasi’, ‘demokratikleşme’ adına savunulan ve tartışılan bu unsurlar ve kavramlar, burjuva devletin tarihsel gelişimiyle de doğrudan bağlantılıdır. Burjuva devrimlerinin içerisinde burjuva demokratik cumhuriyet bir devlet biçimi olarak gelişirken, feodal hükümdarların mutlak iktidarı karşısında, yönetilenlerin haklarını yönetenlere karşı koruyacak, güvenceye alacak bir biçim olarak savunulan, yasama, yürütme ve yargı organlarının birbirinden ayrıldığı bir devlet örgütlenmesi yerleşti. Bu doğrultudaki düzenlemeler, erkler arasında parçalanarak dengelenen iktidarın mutlaklaşmasına, keyfileşmesine karşı önlemler oluşturmayı hedefliyordu.

Erkler ayrılığının kökeni, feodaliteye karşı mücadelesinde burjuvazinin iktidardan pay almasında, bu süreçte devlet iktidarının iki sınıf arasında paylaşılmasında yatıyordu. Aristokrasi yürütmeyi elinde tutarken burjuvazi de yasamada hakim oluyordu. Burjuva devrimlerin zafere ulaştığı dönemlerde ise (1789 Devrimi sonrası Fransa’da ya da 1921’de Türkiye’de olduğu gibi) iktidarın paylaşılması ihtiyacı ortadan kalkarken *erkler ayrılığı* da yerini *erkler birliğine* bırakıyordu. Ancak feodaliteye karşı mücadele içerisinde *ideal* bir yönetim modeli olarak erkler ayrılığı düşüncesinin gelişmiş olmasının yanı sıra, esas olarak da devrimci dönemin ardından kurumlaşan burjuva iktidarının halk yığınları üzerinde yönetimini sürdürdürebilmesine yönelik ihtiyaçları, erkler ayrılığını yeniden öne çıkardı.

Bu durumda bu düzenlemeler, burjuva demokratik devlet biçiminin diğer özellikleriyle birlikte, burjuvazinin egemenliğini daha sağlam ve güvenli olarak gerçekleştirmesinin de parçasını oluşturuyordu. Burjuvaziden ayrı bir bürokrasi

bulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur.” ifadesi eklenmektedir.

Diğer değişiklikler arasında da önemli bir bölümü, yargıya ilişkin, özellikle askeri yargının bazı görev ve yetkilerinin sivil devredilmesi yönündeki düzenlemeler oluşturmaktadır. “Askerî yargı” başlığı altındaki maddede yapılan değişiklikte “Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.” denilerek asker kişilerin darbe vb suçlardan sivil mahkemelerde yargılanması hükmü getirildiği gibi, “Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.” ifadesiyle de sivilin (özellikle sıkıyönetim dönemlerinde) askeri mahkemelerde yargılanmasına son verilmektedir. Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan görevine ilişkin düzenlemede yapılan değişiklikler içerisinde yer alan “Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.” ifadesiyle silahlı kuvvetlerin komutanlarının da Yüce Divanda yargılanmalarına gidilmektedir. “Yargı Yolu” başlıklı maddede “Yüksek Askerî Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır.” hükmüne “Ancak, Yüksek Askerî Şuranın Silahlı Kuvvetlerden her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.” ifadesi eklenerek ordudan atılanlara yargıya başvurma olanağı sağlanmaktadır. Aynı maddede, “Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı” ifadesi, “hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz.” ifadesi ile tamamlanarak idari işlemlerde yargının yerindelik denetimi yapmasına karşı açık hüküm getirilmektedir.

Ayrıca, pozitif ayrımcılığa yönelik olarak “Kanun önünde eşitlik” maddesindeki “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” ifadesine “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel surette korunması gerekenler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadesi eklenmekte; “yurt dışına çıkma hürriyeti” sınırlaması “hâkim kararına” bağlanmakta; “çocuk haklarına” yönelik olarak “Her çocuk, yeterli himaye ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, çocuk istismarı, cinsellik ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.” hükümleri getirilmekte; “Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı” kapsamında “Kamu Başdenetçisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından

dar kalan kapsamı özellikle vurgulanmalıdır.

Yüksek yargıya ilişkin düzenlemelerin dışında, anayasa değişiklikleri arasında, referandum kampanyasında en çok öne çıkarılan bir konu olarak, askeri cunta dönemine yönelik yargılama yasağının kaldırılması bulunmaktadır. 1982 Anayasasının, aradan geçen 30 yıla yakın süre ve bu süre içerisinde birbirlerinden farklı partilerin hükümete gelmiş olmalarına karşın, bugüne kadar hâlâ kaldırılmamış olan 15. Geçici Maddesi, 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile oluşturulan “Millî Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin ... Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz” biçiminde darbecilere anayasal güvence sağlamaktadır. Gündemdeki değişikliklerle bu madde kaldırılmaktadır. Bu durumda da bu değişikliğin sonunda darbecilerin gerçekten yargılanıp yargılanamayacakları tartışılmaktadır; ama anayasa değişiklikleri gerçekleşirse, en azından darbecilere sağlanan anayasal koruma anayasadan çıkartılmış olacaktır.

İşçi sınıfının mücadelesini daha doğrudan etkileyecek değişiklikler grev ve sendikal haklar konusundadır. Bu değişikliklerin herhalde en önemlisi, genel grev, politik grev, dayanışma grevi yasaklarının kaldırılmasıdır. Değişikle, anayasadaki “Siyasi amaçlı grev ve lokavt, dayanışma grev ve lokavtı, genel grev ve lokavt, işyeri işgali, işi yavaşlatma, verim düşürme ve diğer direnişler yapılamaz.” ifadesi çıkartılmaktadır. Grev zararından sendikanın sorumlu tutulmasına yönelik “Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddî zarardan sendika sorumludur” hükmü de kaldırılmaktadır. Memurlar ve kamu görevlileri için, mevcut anasadaki “toplular görüşme” hakkı yerine “uyuşmazlık halinde Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurmayı” içeren “toplular sözleşme hakkı” getirilmektedir. Toplular sözleşme hakkı ve Kamu Görevlileri Hakem Kurulu üzerine kanunla düzenlenecekler arasında “toplular sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması” da yer almaktadır. Ancak grev hakkı ile tamamlanmayan toplular sözleşme hakkının eksik ve işlevsiz olacağı tartışmalarda vurgulanmaktadır. Ayrıca yine yürürlükteki “Aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.” ve “Aynı işyerinde, aynı dönem için, birden fazla toplular iş sözleşmesi yapılamaz ve uygulanamaz.” hükümleri de anayasadan çıkartılmaktadır. Yeni bir danışma organı olarak Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulması yönünde de, anayasanın “Planlama” başlıklı maddesine “Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturu-

tarafından yönetilen bir devlet aygıtı ile halk tarafından seçilen bir yasama organının varlıkları, burjuvazinin iktidarını bu dolaylımlar üzerinden sürdürerek egemenliğini gizlemesine yarıyordu. İktidarı elinde tutma hakkının yalnızca bir sınıf ya da kesimle sınırlandırıldığı bir hukuk yerine, bütün vatandaşlara oylarıyla iktidarın biçimlenmesi hakkının tanındığı bir hukuk ve devlet yapısı, iktidarın sınıfsal karakterinin ve dolayısıyla burjuvazinin sınıfsal egemenliğinin ilk bakışta göze çarpmaması bakımından işlevliydi. Aynı zamanda da üretim ilişkileri içerisinde, ekonomik olarak egemenliğe sahip burjuvazi, bir bütün olarak politik yapının kapitalist ekonomik sistemin koruyucusu ve sürdürücüsü olmasıyla birlikte, devlet görevlileri, bürokrasi ile kurduğu –‘satın alma’ vb.– özel ilişkiler sayesinde, devletin de kendi egemenlik aracı olmasını, kendi devleti olmasını sağlamış oluyordu.

Böylece biçimsel olarak bütün halka devlet yönetimine katılma, onu belirleme hakkı tanınırken, aynı zamanda da iktidar, yani gerçek yönetme hakkı, egemen sınıfın, burjuvazinin eline geçiyordu. Ayrıca bu iktidar biçimi, açıkça bir sınıf egemenliği olarak kendisini ifade etmemesi, gizlemesi nedeniyle de burjuvazi için daha güvenli bir biçim oluşturuyordu. Ama halka oy hakkı ve iktidarın biçimlenmesine katılma hakkı tanınmış olması, ister istemez burjuvazi için, kendi politikalarını gerçekleştirmede zorluklarla karşılaşma ve ezilen sınıfların taleplerinin devlet işleyişine yansması tehlikesini doğuruyordu. İşte, meclis komisyonlarından bakanlık bölümlerine uzanan karmaşık devlet yapısı ile erkler ayrılığından başlayarak iktidar organlarının parçalara, kompartımanlara bölünmesi de, halkın, ezilen sınıfların taleplerinin devlet yönetimine yansımalarının tecrit edilerek etkisizleştirilmesi yoluyla, burjuvazinin, toplumsal çoğunlukla, ezilen, yönetilen sınıflarla açık çatışmaya girmeden, kendi azınlık yönetimini sürdürmesine hizmet ediyordu.

Burjuva devletin bir biçimi olarak burjuva demokrasisi, en önemli özelliği olarak, diğer özgürlüklerle birlikte yönetme hakkını görünüşte tüm insanlara eşit biçimde tanıması ilişkisiyle burjuvazinin egemenliğini gizleyerek güvenceye almasına dayanıyordu. Tekelci kapitalizm ve emperyalizm dönemi, savaşlar, açık terörist ve baskıcı rejimler, açık diktatörlükler ile birlikte hak ve özgürlüklerin de yok edildiği gelişmelere yol açtı. Bunlara bağlı olarak, istikrarlı, güçlü yönetim hedefiyle erkler ayrılığının yürütme lehine kaldırılıp yürütmenin güçlendirildiği devlet yapıları öne çıktı. 1930’lu yıllarda seçimlerle, oy çoğunluğuyla iktidara geçen faşist diktatörlükler de kitle desteğine sahip açık diktatörlüklerdi.

Bu gelişmeleri, faşist diktatörlüklerin yıkıldığı 2. Dünya Savaşı sonrasında, seçmen gücüyle iktidara gelen antidemokratik rejimlerin, açık diktatörlüklerin engellenmesi gerekçesiyle bir dizi ülkede anayasa mahkemeleri kurularak ‘hukukun üstünlüğü’ anlayışıyla hukuka –ve hukuk adına da seçkin bir üst yargı kesimine– rejimin korunmasında belirleyicilik tanıdığı bir yaklaşımın hakimiyeti izledi. Bu, aynı zamanda, egemenliğin üzerindeki örtününü inceldiği, yürütmenin güçlendirildiği, egemenliği halkın etkilerinden korumak üzere devlet işleyişini belirleyen çekirdek ya da ‘*derin*’ organlara sahip bir devlet biçimi olarak oligarşik devlet biçimiyle de uyumlu oldu.

Bugün gündemde yer alan, ‘seçmenin iradesine saygı gösterilmesinden’ ‘rejimin antidemokratik müdahalelere karşı korunmasına’ kadar devlet yapılanması ve demokrasi pratiği ile ilgili çeşitli tartışmaların kökenleri, burjuva devletin, geneldeki tarihi gibi, özel olarak Türkiye’deki tarihinde yatar. Türkiye’deki burjuva-demokratik adımlar ve cumhuriyetin kuruluşu, yukarıdan aşağıya, büyük ölçüde yığınlara rağmen ve asker zoruyla gerçekleştirildiğinden, yığınların istemleriyle belirli demokratik dönüşümler arasında bir çelişki ve ikilemin doğması sorunu, birçok kritik noktada kendisini hatırlatmakta, yeniden ortaya çıkmaktadır. Bugün sürmekte olan saflaşma ve çatışmada da, bir taraf ‘demokratik’ düzenlemelerin korunması için, devlet kurumlarının müdahaleleriyle halk yığınlarının denetim altında tutulmasını, devlet işleyişine ve yapısına etki etmelerinin engellenmesini savunmakta, diğer taraf ise ‘statükonun antidemokratik vesayetine’ karşı, gerici demagojilerle yığınsal hareketlilik yaratılmasından medet ummaktadır.

Halk iradesi ile demokratik düzenlemelerin birbirinin karşısına bir ikilem içerisinde konması, birine karşı diğerinin savunulması, burjuva politikalarının içine düştükleri açmazı temsil etmektedir. Aslında bu açmaz, burjuva politikalarının toplumun tümüne seslenip desteğini almaya çalışırken özünde burjuvaziye hizmet etmelerinin ve bunun temelinde yer alan egemen azınlık ile ezilen çoğunluk arasındaki çelişkinin yansımasıdır. Büyük çoğunluğu oluşturan kitlelerin ırkçılık, şovenizm, şariat gibi antidemokratik doğrultularda harekete geçerek demokratik talep ya da kazanımların karşısında konumlanmaları olanaksız değildir. Ama bu da yine, burjuvazinin hakimiyetinden, yığınların burjuva politikaların peşine takılmasından kaynaklanır. Egemen sınıfların çıkarı, kitlelerin kendi çıkarlarının bilincine varmalarının mümkün olduğu kadar engellenmesinde, geciktirilmesindedir. Bu yüzden egemen sınıf politikaları, kitlelerin desteğini almaya çalışırken onların doğrudan çıkarlarına değil de tersine gerici önyargılarına seslenirler. Bu

kalmadıklarını sergilemekten öteye pek anlam taşımamaktadır.

Anayasa Mahkemesi ve HSYK konusunda da durum çok farklı değildir. Kavga, kurumların, yetkili makamların ele geçirilmesi kavgasıdır, deyim yerindeyse bir tür koltuk kavgasıdır. Demokratikleşme açısından ise çok değişen bir şey yoktur, söz konusu olan sınırlı bir değişikliktir. Referandumda oylanacak anayasa paketinde Anayasa Mahkemesinin üye sayısı on bir asil ve dört yedek üyeden on yedi üyeye, HSYK’nın üye sayısı yedi asil ve beş yedek üyeden yirmi iki asil ve on iki yedek üyeye çıkarılmakta, yeni alt organlar olarak, Anayasa Mahkemesinde iki bölüm, HSYK’da üç daire oluşturulmaktadır. Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçimi, üç üyenin TBMM tarafından seçilmesi dışında, yürürlükteki anayasada olduğu gibi cumhurbaşkanına bırakılmaktadır. HSYK’da ise, dört üyenin cumhurbaşkanınca seçilmesinin dışında, diğer üyeler, Yargıtay ve Danıştay’a ek olarak Adalet Akademisinin yanı sıra, adli ve idari hakim ve savcılar tarafından kendi aralarından seçilmekte, buna karşılık, mevcut anayasada olduğu gibi, yine Adalet Bakanı Kurul Başkanı, Adalet Bakanlığı Müsteşarı da Kurulun tabii üyesi olarak sayılmaktadır.

Bu değişikliklerin sonucunda söz konusu organların antidemokratik yapıları ve nitelikleri ortadan kalkacak değildir. Gerçek bir demokratikleşme, bütün diğer kurumlarla birlikte, yargının da halkın, kitlelerin denetimine geçmesini gerektirir. Gerçek demokrasi için, yüksek yargıda görev yapanlar dahil, bütün yargıç ve savcılar da, diğer devlet görevlileri gibi, halk tarafından seçilmeli ve istendiğinde görevden alınabilmelidir. Politik saflaşma ve mücadele halindeki taraflar ise, anayasada yapılacak değişiklikleri, taraflardan biri ya da diğerinin bu kurumları elinde tutması açısından tartışmakta, sorun etmektedir. Diğer bir anlatımla, ‘yargı bağımsızlığı’, ‘erkler ayrılığı’ adına sürdürülen tartışmanın altında, bu kurumların politik denetimi sorunu yatmaktadır.

Anayasa değişikliği tartışmalarının odaklandığı yüksek yargı konusundaki kavga, esas olarak bu devlet kurumlarının denetimini elinde tutma kavgasıdır. Buna bağlı olarak paketteki diğer değişiklikler, belirli bazı demokratik iyileştirmeler sağlayarak bunlarla birlikte yargıdaki değişiklikleri kabul ettirebilmek amacıyla verilen ‘rüşvet’ niteliğindedir. Politik mücadelenin yüksek yargı konusunda düğümlenmesiyle bu konudaki tartışmalar öne çıktı, diğer maddeler sınırlı ölçüde tartışıldı. Yargı konusu dışındaki bu maddelerdeki değişikliklerin belirli bir demokratik iyileştirme sağladığı pek tartışma konusu olmamakla birlikte, sözü edilen iyileştirmelerin, varolan demokrasi sorunu karşısında son derece yetersiz ve

ciddi bir değişikliğe karşılık geldiğini söylemek de mümkün değil.

Öncelikle, söz konusu kurumlar, özel konum ve görevleriyle, rejimin kendisini koruması açısından önde gelen bir yere sahiptir. Bu bakımdan bunlar, zorunlu gördüğünde hukuk dışına çıkmayı yapısallaştıran oligarşik devletin, düzenin işleyişini aksatabilecek etkenlerin savuşturulmasını, her türlü muhalif unsura, özellikle yığınlara, halka, toplumsal muhalefete karşı rejimin savunulmasını sağlayan organları arasında yer alırlar. Yakın tarihten örnekleriyle, HSYK'nın Şemdinli davası savcısına ilişkin, Anayasa Mahkemesinin cumhurbaşkanlığı seçimindeki '367 oy' kararlarıyla da, bu organların rejimi korumak gerekçesiyle hukuk adına hukuku çiğnemekten çekinmeyen tutumları geniş biçimde açığa çıkmış, toplum gözünde meşruiyet kaybına uğramışlardır.

Yürürlükteki anayasa hükümlerine göre Anayasa Mahkemesi ve HSYK üyeleri, (gösterilen adaylar arasından) Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Diğer yetkilerin yanı sıra yüksek yargı üyelerinin seçiminde yetkinin Cumhurbaşkanıya verilmesi, 1982 Anayasasının, her türlü demokratik gelişmenin sınırlanması, toplumsal muhalefetin engellenmesi amacıyla yürütmenin güçlendirilerek denetimin artırılması yaklaşımının parçasıdır. 1982 Anayasası hazırlanırken düzenlemeler Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığı hesabıyla gerçekleştirilmiş, cumhurbaşkanlığı yetkileri de sanki Evren için ismarlama dikilmiş bir elbise gibi biçimlendirilmiştir. 1982 Anayasasının antidemokratik niteliğinin dayandığı başta gelen unsurlardan olan bu –yetkileri az sayıda elde toplayarak 'rejimi koruma altına alma' biçimindeki– yaklaşım, aynı zamanda kendi içerisinde de açmazlar taşımaktadır. Güçlü yetkilerle donatılan makam tuzak niteliği kazanmakta, 'istenilmeyen' kişilere geçtiğinde, işler tersine dönüp söz konusu yaklaşımın savunucularının aleyhine işlev görmektedir. YÖK'ün bileşimindeki değişim bu konuda nispeten taze bir örnek oluşturmaktadır.

Öte yandan AKP de bu uygulamalara karşı çıkarken demokrasi gerekçesini ileri sürse de, gerçekte kavgası kendi dolaysız politik çıkarlarıyla sınırlıdır. Bunun en güzel örneğini yine YÖK'teki gelişmeler oluşturmaktadır. Bütün bir dönem YÖK kararlarına antidemokratik olduğu gerekçesiyle karşı çıkan AKP, bir kere kurumda hakimiyeti sağladıktan, onu ele geçirdikten sonra, bu antidemokratik yapıya muhalefet etmeye son vermiş, kendi çıkarları için aynı yöntemleri uygulamaya koyulmuştur. Bu sefer antidemokratik uygulamalardan şikayet etme sırası AKP'nin muhaliflerine gelmiştir, ama düne kadar gönülden savundukları yöntemlerden bugün şikayet etmeleri, yüzsüzlük ve samimi yetersizlikte AKP'den geri

biçimde yaratılan gerici, antidemokratik hareketler yığınsal bir nitelik de kazansa, ezilen yığınların değil, egemen burjuvazinin politikasını ve çıkarlarını ifade eder.

Buna karşılık, genelde, büyük çoğunluğun çıkarlarına uygun düşen demokratik talepler ile yığınların tercihlerinin birbirleriyle çelişmesi değil de uyumlu olması gerekir. Yığınlar burjuva politikaların takipçiliğinden kopup kendi çıkarlarının bilincine vardıkça, demokratik talep ve düzenlemelerin de karşısında değil yanında konumlanmak durumundadır. Bu temelde, tek tek demokratik düzenlemeler ile çoğunluğun istemleri arasında burjuva politikaların yarattığı çelişki ve ikilem ortadan kaldırılabildiği ölçüde, halkın 'gericiliği', 'karşıdevrimciliği' ya da 'derin' devletin halka karşı 'rejimin bekçiliği' türünden sorunlar da çözümsüzlükten çıkacaktır.

Söz konusu ikilemin ortadan kaldırılabilmesinin koşulu, işçi sınıfının bağımsız örgütlenmesinin ve bu eksende bağımsız politikalarının oluşturulabilmesidir. Burjuva politikaların peşinden sürüklenerek kapitalizmin yarattığı sorunların çözümünü sistem içi alternatiflerde, burjuva politikaların rekabeti ve çatışmasında arayan kitleler, çözümsüzlük ve sorunların her seferinde büyüyerek geri gelmesi karşısında, olsa olsa bir önceki politik tutumun yeterince tutarlı ve radikal olmadığı sonucuna varmaktadırlar. İşçi sınıfının bağımsız politik örgütlenmesi ve onun savunacağı politikaların gündemde olmaması ya da yeterince güçlü savunulamaması durumlarında, içinde bulunulan coğrafyanın, tarihin ve kültürün şekillendirdiği bir çerçevede aynı kısır döngü işlemeye devam etmektedir. (Güney Amerika'da kapitalizm sınırlarını aşmayan solcu hükümetler, Avrupa'da milliyetçi ve faşist akımların güçlenmesi, Pakistan ve Türkiye'de ise radikal islamın güçlü politik aktörler olarak gelişmesi vb., sistemi aşamayan ve kısır döngüyü üreten örnekler olarak gösterilebilir.) Sol adına toplumun önüne konulan, ileri sürülen politikaların sosyal demokrasiyle sınırlılığı karşısında ya milliyetçilik ve faşizmin ya da radikal islamcı hareketlerin güçlenmesi kaçınılmaz bir hal almaktadır. Kapitalizmin ekonomik krizlerinin kısmi ve konjonktürel çözümlerinin bir sonraki krizin şiddetini artırması olgusu ile benzetilirse, politik sorunlar karşısındaki sistem içi tercihlerin bu çözümsüzlüğü doğurduğu daha kuvvetle vurgulanabilir. Egemen azınlıkla ezilen çoğunluk arasındaki çelişkinin azınlık egemenliği lehine çözümü için kitlelerin burjuva politik alternatiflerin peşine takılması, yığınların gericiliğe, kapitalizm içi radikal alternatiflere yönelmesine neden olmaktadır.

Egemen sınıfın çıkarları uğruna kitlelere seslenen, onları seferber etmeye çalışan burjuva politikaları, doğaları gereği, sözü edilen 'devlet korumasındaki de-

mokratik kurumlar' - 'gerici kitleler' ikilemini ortadan kaldırmaktan uzaktır. Bütün toplumsal sorunların çözümüyle insanlığın kurtuluşunu ifade eden komünizmi hedefleyen işçi sınıfının komünist politikası, tek tek sorunlarla sınırlı olmayıp aksine onları aşan bu hedefiyle bütünlüklü ve tutarlı demokratik nitelik taşımasının yanı sıra, bunu, nihai çıkarlarını savunarak önderlik ettiği yığınların özlemleriyle ve hareketiyle birleştirebilme yeteneğindedir. Bu yüzden sınıf mücadelesinin yükselmesi, bu mücadele içerisinde işçi sınıfının komünizm hedefli hareketinin gelişmesi, etkin olabilmesi, demokratik kazanımları güçlendirir. Demokratik kazanımlar da sınıf mücadelesinin gelişmesinin olanaklarını artırır.

Bu açıdan bakıldığında, demokratik kazanımların ölçütü, yığınlar için eşitliğin, özgürlüğün, yönetme hakkının gelişmesine, gerçekleşmesine hizmet etmesidir. Bu bakımdan, yönetme hakkını, görünüşte halka, gerçekte burjuvaziye veren burjuva-demokratik 'erkler ayrılığı' ilkesi yerine, iktidarı gerçekten yığınların eline vermek üzere yasama, yürütme ve yargının tek bir hareketli organda birleştirilmesi, bütün görevlilerin seçilip her an geri çekilebilmesi, sürekli ordu ve polislin kaldırılması ilkelere dayanarak bürokratik ve militarist bir devlet aygıtını dışlayan *Komün* türü devlet, aslında yığınlara en yakın ve en demokratik devlet örgütlenmesidir. Gündemdeki tartışmalar içerisinde de, burjuvazinin egemenliğini örtmesine yardımcı olan 'erkler ayrılığı' ilkesinin ya da oligarşik diktatörlüğün halkın müdahalesinden korunmasına hizmet eden 'hukuk devleti' kavramının bu doğrultuda eleştirilmeleri, demokratik bilincin gelişmesine katkı sağlar.

TUTUM ALMANIN ÖLÇÜTLERİ, BAĞIMSIZ POLİTİKA

Anayasa değişikliği görüşmeleri, mecliste milletvekillerinin birbirleriyle dövüşmelerine, kavgaya etmelerine varacak ölçüde, politik tartışma ve mücadeleleri keskinleştirdi. 12 Eylül darbecilerine yargı yolu açılmasından kamu denetçiliğine, askerlerin sivil mahkemelerde yargılanmasından HSYK'nın, Anayasa Mahkemesinin oluşumlarına, parti kapatmadan grev ve sendika yasalarına kadar birçok konuyu içeren maddeler üzerindeki tartışmalar, özellikle yüksek yargı ve parti kapatma konularına odaklandı. Meclisin anayasa değişikliği yapabilmesini bile sorgulayan bir tutum içerisindeki CHP, 3 konunun –HSYK, Anayasa Mahkemesi ve parti kapatmanın zorlaştırılması maddelerinin– referandumda ayrı oylanması koşuluyla tutumunu değiştirecek gibi bir öneriyle geldi; ama önerisini kabul edemeyince, değişiklik paketini desteklemediği gibi, iptal ettirmek için Anayasa Mahkemesine de başvurdu. Yine AKP'ye keskin biçimde muhalefet eden MHP,

oylanacak değişikliklerin niteliğinin değerlendirilerek tutum alınması da gerekmektedir.

Referandumda oylanacak anayasa değişiklik paketi, birbirlerinden farklı birçok konuyu kapsamaktadır. Paketin son maddesi ise, "halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır" hükmünü içermektedir. Farklı konulardaki değişikliklerden oluşan paketin bir bütün olarak oylanması, belki de paketin en olumsuz yönünü oluşturmaktadır. Birbirlerinden ayrı konulara ilişkin maddeler bağımsız olarak değerlendirilmeli ve referandumda da, demokratik bir yöntem içerisinde, ayrı ayrı oylanmalıdır.

Değişiklik paketinin tartışılma süreci içinde, pakete bu açıdan itirazlar yöneltildi. Ama paketi, kendi ihtiyaç duyduğu düzenlemelerle toplumsal destek sağlayacak düzenlemeleri bir araya getirerek oluşturmuş olan AKP, bu itirazları dikkate almaya yanaşmadı. Çünkü, bu düzenleme, tam da AKP'nin, "tüccar siyaset", "kazan-kazan" gibi formülasyonlarla sloganlaştırdığı politika tarzının gereği olan bilinçli bir tercihi ve uygulamasına karşılık geliyordu. İktidarı boyunca sürmekte olan politik saflaşma ve mücadeleler içerisinde, yüksek yargının önüne çıkarttığı engelleri aşabilmek için, yargının anayasadaki düzenlemelerle koruma altına alınan konumunda değişikliğe gidilmesi, yargıya müdahale edilmesi, AKP için aciliyet kazanmıştı. AKP, buna yönelik düzenlemeleri –referandumda kabul edilmesini sağlamak için– topluma daha cazip gelecek düzenlemelerle bir araya getirerek bir paket oluşturmuştu. Dolayısıyla AKP, anayasa değişiklik paketinin bir bütün olarak oylanması ısrarından da –planının ana eksenini bu yaklaşım oluşturduğu için– vazgeçmedi.

ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİNİN İÇERİĞİ

Anayasa paketinin tartışıldığı süreçte, tartışma, Anayasa Mahkemesi, HSYK ve parti kapatma konularında yoğunlaştı. Meclisteki görüşmeler sırasında, bunlardan parti kapatmaların zorlaştırılması konusu, AKP'den firelerin de sonucunda, paketten düştü. Paket meclisten geçtikten sonra CHP'nin yaptığı iptal başvurusunu görüşen Anayasa Mahkemesi de, Anayasa Mahkemesi ve HSYK'ya üye seçimine ilişkin bazı ifadeleri iptal etti. Sonuçta, Anayasa Mahkemesi ve HSYK'ya ilişkin düzenlemeler, anayasa değişikliği tartışmasında en üst sırada yer alıyor. Bu durum, yıllardır sürmekte olan derin politik saflaşma ve mücadelede artık kavganın bu kurumlar üzerinde odaklanmasına bağlı. Buna karşılık, bu konuda anayasa paketinde getirilen yeni düzenlemelerin, *demokratikleşme* açısından

dışı alanlardan seçimi iptalle sınırlı kaldı. Sonuçta Anayasa Mahkemesinden geçtiği biçimiyle anayasa değişikliği, 12 Eylül'de referanduma sunulacak halini aldı.

YSK kararı ile 12 Eylül 2010'da halkoyuna sunulacak olan anayasa değişikliği konusunda asıl sorun, 12 Eylül askeri diktatörlüğünün ürünü olan 1982 Anayasasının bütünüyle değiştirilmesi, kaldırılması gereğidir. 12 Eylül 1980 askeri diktatörlüğü, 1980'e giden süreçte bizzat TÜSİAD'ın faaliyetlerinin somut olarak gösterdiği gibi, o gün için oligarşinin tercihiydi ve birinci hedefi de yükselme potansiyeli taşıyan işçi sınıfının mücadelesinin bastırılmasıydı. Bu bakımdan, en sağdan en sola bütün kesimler, işkencelere, idamlara varıncaya kadar, 12 Eylül'ün hışmına uğramış olsalar da, düzenin, kapitalizmin karşısına çıkanlar ile düzenin savunucularının oligarşinin açık diktatörlüğü 12 Eylül'ün karşısındaki konumları aynı olamaz. Ama bugün askeri diktatörlüğün şu ya da bu ölçüde acısını çekmiş bütün toplum 12 Eylül'e karşı olmakta anlaşmış gibidir. 1982 Anayasasının yeni bir anayasayla değiştirilmesini, oligarşinin doğrudan sözcülerine ek olarak oligarşinin politik temsilcileri de görünüşte savunmaktadırlar.

Ancak bu 1982 Anayasasına karşı olmakta anlaşmışlık görüntüsünün tersine, aradan geçen 30 yıla yakın sürede 1982 Anayasasında yapılan değişiklikler kısmi olmaktan öteye gitmemiş, darbe anayasası yürürlükte kalmıştır. Gerçekte ciddi olarak darbe anayasasını kaldırma girişiminde bulunmayan oligarşinin partileri ise, bunun suçunu birbirlerinin üstüne atarak kendilerinin bu cunta anayasasına karşı olduklarını ve demokratik anayasa istediklerini ileri sürmeye de devam etmektedirler. İlginç bir biçimde, ANAP hükümetlerinden Demirel-İnönü hükümetlerine, Ecevit hükümetlerinden AKP hükümetlerine kadar benzer görüntüler sergilenmiş, bugüne gelinmiştir. Bugün de aynı biçimde, TÜSİAD'dan DİSK'e, AKP'den CHP'ye, sözde herkes 1982 Anayasasına karşıdır, ama bir türlü bu anayasa kaldırılamamaktadır! Bu yönde oluşmuş bütün toplumsal talebe rağmen, 1982 Anayasası kaldırılıp yerine yenisi hazırlanacağına, yalnızca üzerinde kısmi değişiklikler yapılmaktadır.

Kısacası, anayasa sorunu açısından asıl gereklilik, 1982 Anayasasının yerine yeni demokratik bir anayasa yapılmasıdır ve bu ihtiyaç da toplumda geniş ölçekte yankı bulmuş, benimsenmiştir. Ancak yine gündemde olan, anayasanın bütün olarak değiştirilmesi değil, üzerinde kısmi değişiklikler yapılmasıdır. Gerçek ihtiyaç anayasanın bütünüyle değiştirilmesi, yenilenmesi olmasına rağmen, 12 Eylül referandumunda, bazı sınırlı değişiklikler oylanacaktır. Bu durumda, bütünüyle yeni, demokratik anayasa ihtiyacı ve talebi korunmakla birlikte, referandumda

baştan sona pakete ret oyu kullandı. AKP ile anlaşma arayan ve 5 kişiyle ilk turda parti kapatmanın zorlaştırılması maddesinin oylamasına katılan BDP de, AKP anlaşmaya yanaşmayınca, değişiklik paketinin karşısında yer aldı. Bu arada parti kapatmaya ilişkin değişiklik, ikinci turda, AKP'den fireler çıkmasının da sonucunda, yeterli oy alamayıp paketten düştü.

Anayasa değişikliği tartışmaları içerisinde dikkati çeken bir yön, maddelerin içeriği üzerine tartışmaların, genel politik tutum açısından varolan saflaşmanın arkasında kalması, hatta gündem dışı bırakılmasıdır. İki tarafın da esas baktığı, neredeyse tek ilgi gösterdiği konu, yüksek yargının bileşiminde hangi tarafın belirleyici olacağı konusudur. AKP'nin asıl derdi, HSYK ve Anayasa Mahkemesi üye sayılarına ve seçilmelerine ilişkin değişikliklerle yargıya müdahaledir. Anayasayı iyileştirici diğer değişiklikler, bu maddelerin kabul edilmesini sağlamak için 'tatlandırıcı' olarak getirilmektedir. Tersinden, muhalefet partileri de benzer biçimde, AKP'ye engel olmak tutumuyla, AKP'nin karşısında yer almakta, AKP'nin getirdiği anayasa değişikliğine karşı çıkmakta, bunun ötesinde maddelerin asıl içeriğini gündeme almamaktadırlar.

Keskinleşmiş bir politik kutuplaşma ve iktidar kavgası içindeki burjuva politikaları için bu durum bir bakıma doğal karşılanabilir. Buna karşılık, burjuva politikaları arasındaki bu iktidar kavgasının doğrudan tarafları arasında yer almayan politik bakışlar açısından ise, tersine, hem kısmi kazanımlar hem de bütünlüklü politik hedefler açısından, asıl öne çıkarılması, değerlendirilmesi gereken, değişiklik paketinin maddelerinin içeriği olmalıdır. Referandumda oylanacak, oy verilecek olan soru ve sorun, hükümet sorunu değil, anayasa değişikliğidir; kullanılacak oylar hükümet değişikliği için değil, anayasa değişikliğinin gerçekleşip gerçekleşmemesi içindir.

Elbette bütün güncel gelişmeler, tek tek politik olaylar, genel politik sürecin ve mücadelenin parçalarını oluştururlar ve böyle bir bütünlüğe bağlanırlar. Ancak, tekil olayların içeriğini dikkate almadan, yalnızca söz konusu gelişmenin varolan politik güçlerden hangisine yarayacağı üzerine yapılan varsayımlara dayanan bir 'politik' yaklaşım, kaçınılmaz olarak, oluşmuş saflardan birinde yer almak, bu mücadele içindeki taraflardan birini desteklemek tavrıyla sınırlı kalmak durumundadır. Halbuki asıl gerekli olan, bağımsız bir tutumla genel politik tabloya müdahale edilmesi, oluşmuş saflaşmanın kırılıp bütün egemen sınıf politikalarının, burjuva politikalarının karşısına, ezilen sınıfların çıkarlarını savunacak farklı bir politikanın, işçi sınıfının bağımsız politikasının konulmasıdır.

Bağımsız politik tutum ise, politik gelişmelerin, varolan politik güçlerden bağımsız olarak değerlendirilmesine dayanmalıdır. Anayasa değişikliği tartışmalarında da bu geçerli olmalıdır. Yani öncelikle maddelerin içerikleri ele alınmalı; değişikliklerin, işçi sınıfı ve ezilenler açısından, demokratik haklar, özgürlükler, kazanımlar ve demokratik bilinç gelişimi yönünden, ilerlemeyi ya da gerilemeyi temsil etmesi anlamında, neye karşılık geleceği değerlendirilmelidir. Tartışma gündemindeki maddeler ve konular üzerinden, işçi sınıfının, ezilenlerin mücadele olanaklarının geliştirilmesini de ifade eden demokratik düzenlemelerin, iyileştirmelerin vurgulanması, demokratik taleplerin ileri sürülmesi, aynı zamanda, işçi sınıfının bağımsız politikasının geliştirilmesine, toplumsal seçenek olarak diğer politikaların karşısına konmasına da hizmet edecektir.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ PAKETİNİN GEÇİRDİĞİ SÜREÇ

Anayasa değişikliği referandumuna yönelik politik tartışmalarda esas olarak alınan tutum, hükümetin yanında ya da karşısında olmaya karşılık geliyor. AKP hükümeti ve destekçileri anayasa değişikliğine “Evet”, muhalefet ise “Hayır” tutumunu alıp kampanya yürütüyor. Bu biçimde tutum alınması, referandumda oylanacak anayasa değişikliklerinin içeriklerinin tartışılmasının önüne geçiyor. Bu politik ortamda anayasa değişikliğine sandık başında oy verme durumunda olan *seçmenler* de, sokak anketlerinde, ya bilgi sahibi olmama ve kararsızlık biçiminde tepki veriyor ya da politik safına göre tutum belirtiyor.

Buna karşılık oylanacak anayasa değişikliklerine ilişkin içerik tartışmasının öne geçirilmesinin daha bilinçli ve doğru bir tutum almayı sağlayacağı söylenebilir. Belki daha da önemlisi, bu biçimde gündemdeki değişikliklerin içeriklerinin üzerinde durulmasının politik tartışmaları devlet yapısı, yönetim, demokratik haklar gibi genel demokrasi sorununa uzanan konulara kaydırarak demokratik bilinç gelişimi açısından yararlı olacaktır. Demokrasi yoksunluğu sorunu, sınıfsal egemenlik sorununa bağlanabildiği ölçüde de, sınıfsal bilincin gelişmesinin yolları açılacaktır.

AKP, hazırladığı değişiklik paketini, önce, görüş almak üzere, muhalefete ve TÜSİAD'dan sendikalara uzanan örgütlere sundu. Bu pakette, pozitif ayrımcılık, yurtdışına çıkma özgürlüğü, çocuk hakları, memurlara toplu sözleşme hakkı, parti kapatmaların zorlaştırılması, kamu denetçiliği kurumu oluşturulması, parti kapatılması nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesinin kaldırılması, Yüksek Askeri Şura kararlarının yargı denetimine açılması, idari işlemlerde yargının yerindelik

denetimi yapamaması, memurlara uyarma ve kınama cezalarının da yargı denetimine alınması, sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmaması, Anayasa Mahkemesi ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun üye sayılarının çoğaltılıp dairelerden oluşmaları, bireylerin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi, 12 Eylül cuntacılarının yargılanma yasağının kaldırılması konularında düzenlemeler bulunuyordu.

AKP'nin anayasa değişikliği paketi karşısında, CHP, MHP, DSP, DP olumsuz tutum aldı. BDP ise, Kürtçe propagandanın serbest bırakılması, Terörle Mücadele ve ceza yasalarında değişiklik taleplerini ileri sürdü; başlangıç maddelerinin değiştirildiği, anadilde eğitim hakkı, TC vatandaşlığı, vicdani ret hakkı içeren bir yeni anayasa savunmasının yanı sıra, AKP'nin taslağına da pozitif ayrımcılık, memurlara toplu sözleşme ve grev, emeklilere sendika, askeri mahkemelerin kaldırılması maddelerinin eklenmesini önerdi. Diğer yandan, TÜSİAD, kuvvetler ayrılığı konusunda AKP ile görüş ayrılığından söz edip yeni anayasa talep ederken, TOBB, TİSK, Türk-İş, Hak-İş, T. Kamu-Sen, TESK, TZOB tarafından yapılan ortak açıklamada anayasa değişikliğinin önemli, ancak taslağın eksik olduğu söyleniyordu. DİSK de, taslağın geri çekilip önce yasalardan mevcut anayasaya aykırı maddelerin çıkartılmasını istedi.

Görüşmelerin ardından AKP, bazı değişiklikler yaptığı paketi meclise getirdi. Böylece anayasa değişikliği paketine, birden çok sendikaya üyelik yasağının kaldırılması, toplu sözleşme hakkının emeklilere yansıtılması, grevdeki zarardan sendikaların sorumlu tutulmaktan çıkartılması, siyasi grev, dayanışma grevi, genel grev, işgal, iş yavaşlatma ve direniş yasaklarının kaldırılması, genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanlarının Yüce Divanda yargılanması, istişari nitelikte Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulması konuları da eklendi.

Anayasa paketinin mecliste görüşülüp oylanması, son derece gergin ve çekişmeli bir ortamda gerçekleşti; hükümet ve muhalefet milletvekilleri arasında kavgalar çıktı. Bu sırada parti kapatılmasının zorlaştırılması maddesi yeterince oy alamadığı için paketten düştü. Sonunda anayasa değişikliği paketi, böylece, eksikli de olsa meclisten geçti. CHP tarafından değişiklik paketinin götürüldüğü Anayasa Mahkemesi ise, bir kere daha anayasa değişikliğini esası bakımından inceleme-ye alarak anayasa hükmünü çiğnedi ve tam da tartışma konusu olan meşruiyetini daha da sarstı. Buna karşılık, esasa girerek kendisini daha da yıpratmayı göze alan Anayasa Mahkemesinin anayasa değişikliğine müdahalesi ise, Anayasa Mahkemesi ve HSYK seçimlerinde üç aday yerine tek adaya oy verilmesini ve hukuk